Список використаних джерел

1. Марціновська І. П. Корекція посттравматичного стресового розладу у дітей із зони військового конфлікту, які мають психофізичні порушення, Кам'янець-Подільський. 2020. С. 331.
2. Орлов О. В. Психологічна корекція розвитку невротизованих підлітків з порушеннями інтелекту. Київ, 2019. 220 с.
3. Орлов О. В. До проблеми формування невротичних розладів у дітей та підлітків з легкою розумовою відсталістю. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ ooop_2013.
4. Потапюк Л. М., Лінник Б. В. Вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами: виклики та стратегії підтримки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. м. Київ, 2024. С. 151–160.
5. Пахомова Н. Г. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. Вип. №43. 2022. С. 57– 60.
6. Прохоренко Д. О. До проблеми психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах криз. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. № 2(23). С. 103–114.
7. Прохорова Л. С. Психоемоційний стан як чинник успішної мовленнєвої корекції у дітей з ООП. *Логопедія і сучасність*. 2020. №1. С. 12–18.

Iryna Shteheran
Methodologist of the Regional Resource Center for Supporting Inclusive Education
at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

THE INFLUENCE OF PSYCHOLOGICAL STRESS ON THE SPEECH OF A CHILD WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Keywords: psychological stress, inclusive education, comprehensive approach, child with special educational needs.

Шульга Ірина Олександрівна
методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ (АДК) ЯК ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

Ключові слова: альтернативна та додаткова комунікація, мовлення, діти з ООП, символи, піктограми, безбар'єрність.

У сучасному світі, де інклюзивність стала пріоритетом державної та освітньої політики, особливого значення набуває впровадження альтернативної та додаткової комунікації (АДК) як засобу забезпечення безбар'єрного доступу до освіти, соціальної інтеграції та самореалізації осіб з порушеннями мовлення, аутизмом, інтелектуальними або множинними порушеннями розвитку. За даними міжнародних досліджень, альтернативної та додаткової комунікації не лише розширює можливості

комунікації, але й сприяє розвитку когнітивних та емоційних навичок користувачів.

В умовах трансформації освітнього простору України, особливо в контексті виконання положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, впровадження альтернативної та додаткової комунікації є важливим кроком до формування безбар'єрного середовища у закладах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту. Проте, в Україні все ще бракує системного підходу до впровадження альтернативної та додаткової комунікації, методичного забезпечення, підготовки фахівців та популяризації цієї тематики серед широкого загалу.

Таким чином, дослідження можливостей, бар'єрів і перспектив використання альтернативної та додаткової комунікації як одного з ключових елементів інклюзії є вкрай актуальним як для наукової спільноти, так і для практиків у сфері освіти, медицини та соціальної роботи.

За допомогою альтернативної та додаткової комунікації людям є можливість висловлювати власні думки вербально, спілкуватися з оточуючими, розуміти інших людей та висловлювати власні думки.

Відомі зарубіжні дослідники B. Batorowicz, G. Bonora, J. Bornman, C. Crivelenti, S. Dada, A. Dalai, D. Deliberato, G. De Rosa, A. Huguet, K. Launonen, M. Massaro, J. Murray and P. Nunes, J. Oxley, D. Panunzi, M. Perondi, L. R. d'Oliveira, L. Rubertelli, K. Stadskleiv, S. Tetzchner, C. Yang активно розвивають тему альтернативної та додаткової комунікації. Вітчизняні науковці, такі як Н. Бабич, О. Кривоногова, І. Омельченко, К. Островська, Ю. Рібцун, Г. Усатенко тощо. Автори наголошують на важливості застосування альтернативної та додаткової комунікації для різних цілей: щоденного спілкування, організації освітнього процесу, спрямовування і визначення маршрутів у громадських місцях тощо [4, с. 17-22].

Всі ці науковці вважають тему альтернативної та додаткової комунікації, як комплекс методів і засобів, що сприяють налагодженню спілкування у людей з порушеннями мовлення. Такий підхід відіграє ключову роль у створенні інклюзивного та доступного середовища. Альтернативна та додаткова комунікація охоплює різноманітні технології, стратегії й інструменти, що дозволяють замінити або підтримати усне мовлення.

Альтернативна додаткова комунікація необхідна для людей із порушеннями мовлення, аутизмом, ДЦП, афазією, синдромом Дауна та іншими станами, що ускладнюють вербальну комунікацію. альтернативної та додаткової комунікації допомагає покращити соціалізацію, підвищити рівень автономності, сприяти розвитку когнітивних навичок, забезпечити рівні можливості у навчанні та працевлаштуванні.

Альтернативна та додаткова комунікація поділяється на безтехнологічні та технологічні методи. Безтехнологічні методи включають жестову мову (система рухів рук та міміки), комунікаційні книги та картки (зображення або символи, які використовуються для спілкування), пектораму (PECS) – систему обміну зображеннями. Технологічні методи охоплюють спеціалізовані програми та додатки, програми на планшетах та смартфонах для синтезу мовлення таких, як: LetMeTalk, govori.org, AAC speech, ommunicator, PECS (III, IV), Digital inclusion. Та високотехнологічні пристрої (комунікатори з вбудованим синтезатором голосу EYE-TRACKING).

Альтернативна та додаткова комунікація сприяє розвитку комунікативних навичок, проте має певні виклики, зокрема необхідність навчання користувачів та оточення, високу вартість деяких технологічних засобів, недостатню обізнаність у суспільстві.

Альтернативна та додаткова комунікація використовується у різних сферах: освіті (інклюзивні школи, спеціалізовані програми навчання), медичній сфері (реабілітація після інсультів, ДЦП), соціальному житті (допомога в повсякденному спілкуванні, інтеграція в суспільство).

Окрім основних методів альтернативної та додаткової комунікації, важливим аспектом є залучення сім'ї та педагогів до процесу комунікації. Адже ефективність альтернативної та додаткової комунікації залежить не лише від наявності відповідних засобів, а й від підтримки оточення. Батьки та вихователі відіграють ключову роль у навчанні користувачів навичкам альтернативного спілкування, а також у створенні сприятливого середовища.

Альтернативна та додаткова комунікація – це ключ до створення безбар'єрного середовища для людей із мовленнєвими порушеннями. Її розвиток та впровадження сприяє інклюзивності та рівним можливостям у суспільстві. Подальші дослідження та технологічні досягнення дадуть змогу ще більше розширити можливості альтернативна та додаткова комунікація, роблячи комунікацію доступною для кожного.

Список використаних джерел

1. Єжова Т. Є. Альтернативна комунікація як засіб соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами.* 2011. № 8. С. 73–80. URL: https://surl.li/howmqv.

2. Куценко Т. О. Використання допоміжної альтернативної комунікації при навчанні дітей з розладами аутичного спектра. *Освіта осіб з особливими потребами: шлях розбудови*. 2013. С. 209–218. URL: https://surl.lu/stymhb.

3. Спеціальна педагогіка : Понятійно-термінологічний словник / за ред. В. І. Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. С. 436.

4. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с. URL: https://surl.li/ykcgsl.

5. Чайка М. С. Вплив засобів АДК на розвиток комунікативної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Науковий часопис.* 2022. №42. С. 39–50.

Iryna Shulha
Methodologist of the Regional Resource Center for Inclusive Education Support
Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

ALTERNATIVE AND ADDITIONAL COMMUNICATION IS THE WAY TO BARRIER-FREE ACCESS

Keywords: alternative and augmentative communication, speech, children with SEN, symbols, icons.

Щигорев Іван Віталійович
здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ САМОСТАВЛЕННЯ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: соціально-емоційне навчання, самоставлення, самосвідомість, Я-концепція, учні базової школи, Нова українська школа.

Трансформація системи освіти та впровадження концепції «Нова українська школа» (НУШ) вимагає застосування нових підходів до навчання та розвитку ключових компетентностей учнів базової школи. Концепція Нової української школи передбачає активне використання засобів соціально-емоційного та етичного навчання для вирішення завдання формування у здобувачів освіти наскрізних вмінь, м'яких навичок та самоставлення на основі цінностей. Розвиток позитивного самоставлення є невід'ємною складовою становлення особистісних компетентностей та формування ціннісних орієнтацій учнів базової школи. Важливим чинником, який безпосередньо впливає на ставлення учня до себе, самосвідомості, самовизначеності, самоактуалізації особистості, є успішність, що пов'язано із ефективним використанням сучасних методів навчання у процесі педагогічної взаємодії, в тому числі, й інструментарію соціально-емоційного навчання.

Дослідженнями феномену «самоставлення» займались Р. Бернс, Р. Вайлі, С. Куперсміт, М. Розенберг, К. Роджерс, Н. Сарджвеладзе, Т. Титаренко. Зарубіжні науковці визначали самоставлення як організацію самосприйняття (С. Куперсміт, К. Роджерс) та самоусвідомлення, самопізнання, самооцінку, емоційне ставлення до себе, самоповагу, самоконтроль та саморегуляцію (М. Розенберг, Н. Сарджвеладзе). Р. Бернс виокремив перспективи самоставлення: «як я уявляю себе», «ідеальний я» та «як я уявляю як мене сприймають інші» додавши 4 ключові аспекти до кожної з перспектив: фізичний, емоційний, академічний та соціальний [5, с. 24]. Поняття «самоставлення» пов'язане з такими феноменами, як